

Oponentský posudek disertační práce:

Autor: **Mgr. Boleslav Kepřt**

Název: **Dialogické jednání – osvobozující tanec na hranici možností**

K výběru zkoumané problematiky:

Jak autor na více místech uvádí, jeho téma se mu objevilo takřkajíc „ze dvou stran“. Jednak ze strany mnohaletého praktikování dialogického jednání, jednak ze strany procesově orientované psychologie. Obojí se mu pak šťastně setkalo v konceptu „hranic“. Zaměření a zaostření zkoumání na toto téma považují za vhodné a náležité.

K celkové struktuře práce:

Autor zde navazuje na tradici koncipování prací na Katedře autorské tvorby a pedagogiky, kdy své téma, cíl výzkumu a výzkumné otázky nechává vyvstat z určité osobní výpovědi, tj. seznámí čtenáře s procesem, jakým se mu toto na jeho cestě událo v řadě setkání: s dialogickým jednáním, s psychoterapií, s meditací a s výzkumem. Poté, co vyjasní, CO chce zkoumat, krátce nastíní, JAK, tj. jakou cestou, neboli metodou chce dojít ke svým zjištěním.

Až po tento bod postupuje standardním způsobem, jak je to běžné v kvalitativně zaměřených pracích. Po tomto bodu existují dvě možnosti: První možnost je metodologicky čistší, vzhledem k tomu, že kvalitativní výzkum je ze své podstaty „tažený daty“ (tj. nikoliv teorií). V takovém případě by v tomto momentě následovala analýza dat, či alespoň první část analýzy, a teprve z ní by se vynořila potřeba určitých konceptů, například vzatých z procesově orientované psychologie. Druhá možnost sleduje princip pocházející z oblasti kvantitativních výzkumu, který lze parafrázovat jako „nejdřív teorie – pak teprve empirie“. Autor (alespoň co do pořadí částí v textu práce) volí tuto možnost, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že jeho cílem je, jak píše v abstraktu, „ověřit výhodnost použití konceptů POP, zvláště konceptu hranic“.

Vzhledem k tomu, že autorovi se, jak uvádí, objevilo téma hranic na základě jeho dlouholeté zkušenosti s dialogickým jednáním, bylo by možné, aby tomu odpovídalo i umístění teoretické části, která by nemusela předcházet empirické části, tj. analýze a interpretaci, nýbrž v určité fázi by se z analýzy a interpretace vynořila potřeba pojmu hranic, a teprve tehdy by byla v textu práce uvedena teorie procesově orientované psychoterapie. V takovém případě by tato teorie nebyla „východiskem“ (což je název kapitoly, kde je tato teorie uvedena), nýbrž rámcem „srozumitelných souvislostí“, ke kterému se v určité fázi došlo na základě empirického zkoumání dialogického jednání. Tímto nikterak neznechodnocuji způsob, jakým autor ve svém textu postupuje, pouze naznačuji možnou alternativu.

Po předložení výsledků analýzy, které jsou strukturovány podle základních témat, pak autor přidává ještě dvě kapitoly, jejichž zařazení není úplně standardní, je to jednak kapitola zabývající se videozáznamy a natáčením na dvě kamery, kdy část této kapitoly by důsledně

vzato patřila do metodologické části. A pak je to kapitola nazvaná „případová studie“, ve které autor popisuje vývojovou trajektorii své mnoholeté zkušenosti s DJ. Je třeba říci, že přestože zařazení těchto kapitol neodpovídá typickému postupu psaní kvalitativních prací, je v obou případech funkční, tj. objevuje se v textu práce „v pravou chvíli“. Celkově tedy hodnotím strukturu a koncepci práce, a to jak předřazení teoretických východisek, tak také zařazení posledních dvou kapitol, jako funkční a oprávněné.

Ke klíčovým konceptům tvořícím rámec práce:

Ať již je zde procesově orientovaná psychologie „východiskem“, anebo něčím, co se teprve vynořilo na základě zkoumání dialogického jednání, považuji volbu této teorie za velmi vhodnou. Koncepty jako hranice, amplifikace, rozlišení různých druhů pozornosti, či různých typů postav, a řada dalších pojmů a souvislostí, to všechno umožňuje systematicky porozumět dialogickému jednání a dynamice jeho klíčových momentů. V historii vědy existuje zajímavý a plodný princip, kdy se teorie či koncepty navržené pro porozumění určitému jevu určitým „transferem“ využijí pro porozumění jiného jevu (dobrým příkladem je například Freud, který své pojmosloví, jež navrhl pro porozumění snům, po letech využil ve své práci o vtipu a jeho vztahu k nevědomí). Zdá se mi, že něco podobného se podařilo autorovi této práce, který měl „dobrou ruku“, kterou provedl „transfer“ z oblasti procesově orientované psychologie.

K metodologii výzkumu a ke způsobu presentace výzkumných zjištění:

Výzkumná otázka (*Lze identifikovat, zaznamenávat, zvědomovat a lépe popsat klíčové momenty dialogického jednání pomocí konceptů procesově orientované psychologie, konkrétně hlavně s pomocí konceptu hranic? Co se se studenty DJ kolem této hranice odehrává?*) je položena dobře a srozumitelně. Pro odpověď na tuto otázku volí autor výzkumnou cestu (metodu) při využití více zdrojů dat (rozhovory, psané reflexe, videozáznamy, participativní pozorování, dotazník, focus group).

Autor se hlásí k obecnému principu kvalitativního výzkumu, který lze označit jako princip emergence (toto deklaruje tím, že se zčásti hlásí k principům „zakotvené teorie“). Zde jde o to, že výzkumná zjištění se postupně vynořují z dat, zpravidla ve dvou, či více krocích, kdy se v první fázi analýzy (ať již je nazývána otevřené kódování, jak uvádí autor) přes množství dílčích témat a kategorií (kódů) postupně dostáváme k určitým základním tématům a kategoriím. Co je však důležité: platnost (neboli validita) kvalitativního výzkumu spočívá v tom, že takovýto postup je nejen deklarován, ale v nějaké podobě také ukázán, tj. je učiněn „průhledným“, neboli transparentním. A tady vidím určitou rezervu: Na jedné straně, autor dochází k relevantním tématům a kategoriím, které tvoří pojmovou osnovu (názvy kapitol) velké části jeho práce. Avšak způsob, jakým k těmto kategoriím došel, zde příliš transparentní není. Toto se ve výzkumech dá řešit např. tak, že alespoň u některé kategorie/tématu je

výběrově ukázáno, jak tato kategorie/téma prostřednictvím otevřeného kódování emergovalo z dat.

Přes tuto drobnou rezervu však velmi oceňuji to hlavní, v čem spočívá výsledek kvalitativního výzkumu, a to je ona zmíněná řada témat/kategorií, která tvoří osnovu textu, v němž jsou předložena zjištění tohoto výzkumu. Autor zde vytváří čtivý text, v němž jsou organicky propojeny citace z textových dat s analyzujícími a interpretujícími pasážemi. Kvalitativní výzkumy, i když dodrží všechna metodologická pravidla (např. požadavek transparency) často nepříliš úspěšně řeší to, aby jejich zjištění našla výraz ve čtivém, sdělném, přehledném a srozumitelném textu. Zde musím konstatovat, že autorovi se toto velmi dobře podařilo.

Otázka (podnět) k obhajobě:

Domnívám se, že práce přináší bohatou evidenci, na jejímž základě lze říci, že procesově orientovaná psychologie přispívá k porozumění klíčovým momentům dialogického jednání. Otázka: Bylo by možné rozlišit, které prvky POP umožňují toto porozumění více, a které méně? Popřípadě (podle pravidla, že každá analogie – tj. přenášení určité „struktury poznání“ z jedné oblasti do druhé – v něčem přibližuje a v něčem zavádí, v něčem osvětluje a v něčem zatemňuje), je-li nějaká část teorie POP, která by nás v tomto porozumění mohla zavádět?

Celkové hodnocení: Autor ve své práci prokázal schopnost tvůrčím a disciplinovaným způsobem realizovat kvalitativním výzkum. **Předložený text v bohaté míře splňuje kritéria požadovaná pro tento druh publikací. Proto tuto práci vřele doporučuji k obhajobě.**

V Praze 9. 8. 2019

Vladimír Chrz